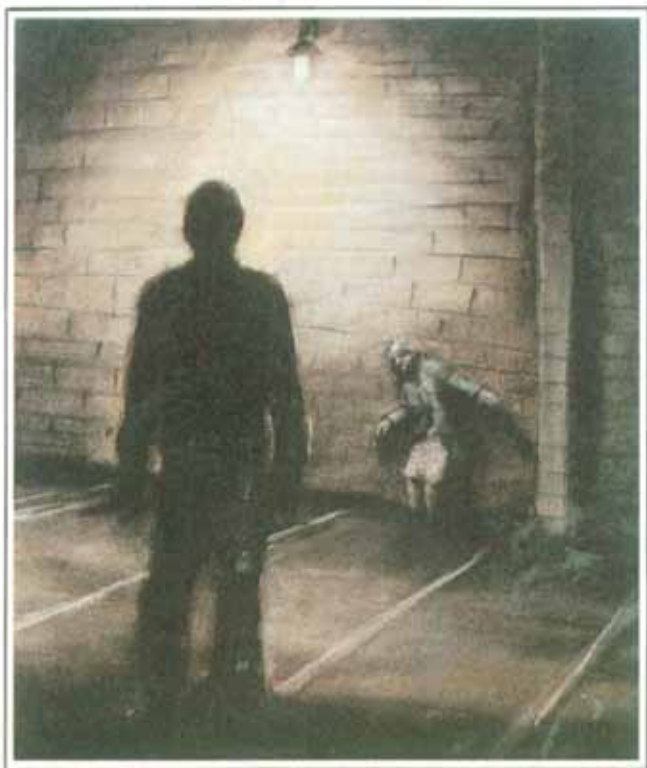

Çağdaş Drama Dizisi

Sean O'Casey
SİLAHŞÖRÜN
GÖLGESİ

Türkçesi
ÜLKER İNCE

Sean O'Casey
SİLAHŞÖRÜN
GÖLGESİ

ÇAĞDAŞ DRAMA DİZİSİ

Bu dizi Aziz Çalışlar'ın yönetiminde
hazırlanmaktadır.

Bu kitap 1990 yılında İstanbul'da, ÖZAL Basımevi'nde
dizildi ve basıldı (Tel : 520 60 58)

Sean O'Casey
SİLAHŞÖRÜN
GÖLGESİ

OYUN

Türkçesi
ÜLKER İNCE

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Babıali Cad. Sıhhiye Apt. No: 19 Kat: 2 Cağaloğlu, İstanbul

Telefon : 528 61 13 - 513 51 88

Özgün adı
The Shadow of a Gunman
(1923)

© Bu çevirinin yayın hakları Can Yayınları'ndadır. (1989)

SİLAHŞÖRÜN GÖLGESİ YA DA GÖLGENİN SİLAHŞÖRÜ

Ülker İNCE

Sean O'Casey (1880 - 1964) İrlanda'nın Dublin kentinde onüç çocuklu bir ailenin son çocuğu olarak doğar. Çocukluk yıllarından başlayarak açlıkla, yoksullukla, sağlıksızlıkla, korku ve sarhoşlukla tanışır. Okula yalnızca üç yıl gidebilmiştir, daha sonra okuyarak kendi kendini yetiştirir. Ondört yaşında çalışmaya başlar, İrlanda demiryollarında on yıl işçilik yapar. İrlanda'nın ulusal davasına gönül vererek İşçi Sendikaları'nın yarı askeri örgütü olan İrlanda Sivil Ordusu'na katılır ve bu ordunun 1914 yılında yeniden örgütlenişi sırasında yönetmeliğini hazırlar. Ancak bu ulusal harekete işçi sınıfının değil de orta sınıfın önderlik ettiğini görmek onu düş kırıklığına uğratar. İrlanda Sivil Ordusu'nun işçi sınıfından yana bir ordu olmadığı kanısına vardığı için aynı yıl bu örgütten ayrılır ve 1916 yılında İngilizler'e karşı başlatılan ayaklanmaya da katılmaz bu yüzden. Hareketin dışında kalışı, daha sonra İrlandalı yurtsever-

lerce korkaklıkla suçlanmasına yol açar, oysa katılmayışının nedeni ideolojiktir: Ona göre İrlanda Ulusal Hareketi eninde sonunda orta sınıfın egemenliğiyle sonuçlanmaya yarıgıdır. Tarih onu haklı çıkarır.

İlk oyunu The Harvest Festival'i 1913 yılında yazmış olan O'Casey, mevcut siyasal partilerle yıldızı barışmayınca kendini büsbütün tiyatro yazarlığına verir. Oyunlarını Abbey Tiyatrosu'na gönderir. Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında William Butler Yeats ile Lady Gregory'nin önderliğinde başlayan İrlanda Tiyatro Hareketi içinde bu tiyatronun önemli bir yeri vardır, çünkü ilk örnekler orada sahnelenmiş ve hareketin kökleşmesinde tiyatronun da payı olmuştur. O'Casey'nin üstüste üç oyununu geri çeviren Abbey, sonunda Silahşörün Gölgesi'ni (1923, The Shadow of a Gunman) oynamayı kabul eder. Oyun Abbey tiyatrosu izleyicileri üzerinde bir bomba etkisi yaratır. Bir hafta süreyle başarıyla sahnelenir. Bunun ardından Kathleen Listens In, Nannie's Night Out, Juno and the Paycock (1924, Dünyanın Düzeni), The Plough and The Stars adlı oyunlar da Abbey'in sahnesine çıkmayı başarırlar. Böylece tiyatronun ününün yayılmasında O'Casey'in oyunlarının da rolü olur.

Dünyanın Düzeni için verilen Hawthorne Ödülü'nü (1926) almak için Londra'ya giden O'Casey orada tiyatro oyuncusu Eileen Carey Reynolds'la tanışıp evlenir (1927). Ama ona Londra'ya yerleşme kararını verdikten şey, Abbey Tiyatrosu'nun The Silver Tessie oyununu geri çevirmesi olur. Böylece yazar ile Abbey Tiyatrosu arasında bitmeyecek bir kan davası başlayacaktır.

Shaw ile Yeats İrlanda Akademisi'ni kururlar (1932). O'Casey ile James Joyce'u akademiye katılmaya çağırırlar, ama ikisi de kabul etmez.

1933'de yayınlanan *Within The Gates* adlı oyunu ertesini yıl *New York*'ta sahnelenir. Böylece O'Casey okyanusaşırı ilk yolculuğunu gerçekleştirir. *Abbey Tiyatrosu'nun* bu oyunu programına alması (1933) üzerine o *The Silver Tessie*'de direktir, böylece oyun geçikerek de olsa *Dublinliler'in* karşısına çıkmış olur.

O'Casey *İrlanda'yı* bırakmıştır ama *İrlanda* onu bırakmaz, sürgün yıllarında da oyunlarının konusu olmayı sürdürür. Sözelimi, *Red Roses For Me* (1942, *Kırmızı Güller*), *Dublin'de* 1911 demiryolu grevi sırasında geçen olayları konu alır. O'Casey de *İrlanda'ya* karşı eskiden olduğu gibi alaycı ama sevecendir. 1958'de *Dublin Tiyatro Festivali* *The Drums Of Father Ned'i* programına alır, ama *Dublin Başpiskoposu*, O'Casey ile *Joyce'a* karşı ağırlığını koyar. O'Casey bir kez daha *İrlanda'ya* savaş ilân eder.

O'Casey savaş ve devrim dönemi (1916-1922) *Dublin* kenar mahallelerinin gerçekçi tiyatro yazarı olarak tanınır. 1923-1928 yılları arasında oyunlarını izleyenler kullandığı malzemenin, tekniğin özgünlüğünü hemen farketmişlerdir. Kendi deneyimlerinden tanıdığı yoksul kenar mahalle insanlarını oyunlarının malzemesi yapmış, içinde yaşanan ortamın insanlar ve davranışlar üzerindeki etkilerini duyarlı ve derinlikli gözlemlerine dayanarak son derece gerçekçi, önyargısız, duygusallıktan uzak bir biçimde yansıtmıştır. Birbirleriyle sürekli ve kaçınılmaz ilişkiler içinde bulunan insanların davranışlarını, canlı renkli konuşmalarını sergiler. Bu ortamda, insanlararası ilişkilerde iyi ile kötü, olumlu ile olumsuz, sorumluluk ile sorumsuzluk, ilgi ile kayıtsızlık, özveri ile bencilik yanyana, içiçe bulunmaktadır. Bu dünyayı güçlü tutkular yönetir; savaş ve devrim yıllarının özel ko-

sullarında gelenek ve ölçütlerden yoksun kalmış insanların yaşadığı bir toplulukta gem vurulması, denetlenmesi olanaksız güçler çarpışmaktadır. İnsanları bilinçleri ve ahlak kuralları değil, içgüdüleri yönlendirmektedir. O'Casey'in bu insanlar konusunda karışık duyguları vardır: Onları bir yandan İrlanda'nın ulusal davasına toplumcu bir açılım vermeyi başaramayan insanlar olarak görür, bir yandan da hayata bağlılıklarına, bitip tükenmeyen canlılıklarına hayranlık duyar.

'Sürgün Oyunları'nın ilk yılların gerçekçi oyunları kadar güçlü ve etkileyici olmadıkları söylenir. Bu oyunlarda canlı kişiliklerden çok dışavurumculuk ve simgecilik ağır basmaya başlamıştır, hatta zaman zaman didaktikliğe düştüğü de görülür. Genellikle fanteziden, törenlerden yararlanılarak yazılmış bu oyunlar arasında (Cock-a-Doodle Dandy, 1949) gibi, The Bishop's Bonfire (1955), The Drum's of Father Ned (1958) gibi İrlanda'da yaşamı yadsıyan din bağnazlığını eleştiren oyunlar vardır. Son oyunu, Behind the Green Curtains (1961), oklarını gene İrlanda'ya yöneltmiştir, Dublin'li aydınları hedef alan bir yergidir. Onun bütün oyunlarında tek bir izleğin egemen olduğu söylenebilir: O'Casey, çağdaş yaşamın bayağılığı ve sıkıcılığı karşısında yapılacak tek şeyin sevinç ve canlılık içinde şakıyıp dansetmek olduğunu söyler; içtengelme neşeleriyle yaşamı zenginleştirenleri yüceltirken, ikiyüzlülük ve yapmacıkla yoksullaştıranları acımasızca eleştirir.

Silahşörün Gölgesi, O'Casey'in tragedya olarak tanımladığı bir tragikomedya'dır. 1916 yılında, İrlanda'da, Büyük Britanya İmparatorluğu'na karşı başlayan ayaklanma sırasında geçen olayları konu alır. Oyun, savaş ve yoksulluk yıllarının trajik dünyasını yansıtmaya karşın çağdaş tiyatrunun belki de en komik

sahnelerini içerir. O'Casey komedya ile tragedyaı tıpkı hayatta olduğu gibi içiçe, birbirinden ayrılmaz ögeler olarak kullanmıştır oyunda. İlk bakışta sanki hayattan rasgele seçilmiş gerçek kişiler kendi yaşam deneyimlerinin bir kesitini sahnede tekrarlıyormuş gibi görünürler. Ama daha dikkatli bakıldığında bunun bir fotoğraf gerçekçiliği olmadığı, bu kişilerin tipiklikleriyle genelleştikleri, temsil ettikleri kişisel ve ulusal özelliklerin evrenselleştiği görülür.

Bu oyunda O'Casey sanki İrlanda bağımsızlık savaşı genel çerçevesi içinde, körinanca, bencillige, korkaklık ve kayıtsızlığa karşı verilmesi gereken bir başka savaşa da işaret eder gibidir. Yakın dostluk ve dayanışma ilişkilerinin yanısıra insanın kendisine bir savunma aracı yaptığı o bencil kayıtsızlığa da tanık oluruz. Davoren ve Shields birer korkak olarak somutlaşırken Minnie kendinden beklenmeyen bir kahramanlık gösterir, belki de bunu yapması gereken en son kişi. O'Casey bu ikilemi, yani umulmadık kahramanlıklar ile açıklanmaz korkaklığı, her zaman gizemli bulmuştur. Coşkuların hiç denetlenmediği, ahlak anlayışının hiç yontulmadığı bir dünyada yaşayan ve içgüdüleriyle devinen insanlardan daha başka bir şey de beklenemez herhalde. Kişiler bütün güçsüzlüklerine karşın kendi önemlerine inanmak ve özsaygılarını korumak için çırpınmaktadırlar. Kendi kusurlarını kendilerinde değil başkalarında görürler bu yüzden. Savaş ve devrim koşullarının sınavından geçmek kolay değildir. Bu koşullar kenar mahalle yaşamının yozlaştırıcı etkilerini daha da şiddetlendirmiştir. Deđerlerle birlikte insanlar da ufulanmaktadır. Yalancı, ikiyüzlü, korkak ve bencilken daha başka türlü görünmeye çalışan insancıklar gülünç olmaktadır, ama işte bütün trajedya da burada yatar. Onları kolayca yargılamamız olanaksızlaşır.

O'Casey'in kendi annesine duyduğu bilinen büyük sevgi ve derin saygı oyunun kadın kişilerine karşı tutumuna yansımış gibidir. Erkekler genellikle sevimli birer korkak, birer kahraman bozuntusuyken kadınlar çalışkan ve özverilidir, evlerini ayakta tutmak için her şeyi yaparlar. Oyundaki tek soylu, cömert ve yüce gönüllü eylemin küçük bir genç kızın payına düşmesi de boşuna değildir. Ama O'Casey'in kadınları ülküselleştirdiğini de söyleyemeyiz; o her şeyi gerçek rengiyle yansıtmayı yeğler, siyah-beyaz'a indirmekten kaçınır.

Silahşörün Gölgesi her ne kadar İrlanda'nın tarihinde belli bir dönemin, belli olayları ve sorunlarıyla ilgiliyse de gerek kahramanlık sorusuna verdiği yanıtın çağdaşlığıyla, gerek insan ilişkileri ve doğasına tuttuğu ışıkla her yer ve zaman için geçerlilik kazanmaktadır.

Sean O'Casey
SİLAHŞÖRÜN
GÖLGESİ

SİLAHŞÖRÜN GÖLGESİ

(Tragedya, İki Perde)

OYUN KİŞİLERİ

DONAL DAVOREN

SEUMAS SHIELD, *seyyar satıcı*

TOMMY OWENS

ADOLPHUS GRIGSON

Mrs. GRIGSON

MINNIE POWELL

Bir işçi
apartmanının
kiracıları

Mr. MULLIGAN, *ev sahibi*

Mr. MAGUIRE, *bir IRA askeri*

Mrs. HENDERSON

Mr. GALLOGHER

Bitişik binada oturan
kiracılar

BİR ASKER

SAHNE

Dublin'de, Hilljoy Alanı'nda işçi apartmanlarından birinde bir oda. İki perde arasında birkaç saatlik bir zaman farkı vardır. Oyun 1920 Mayısında geçer.

Çağdaş Drama Dizisi

Sean O'Casey
SİLAHŞÖRÜN
GÖLGESİ

İrlanda ulusal tiyatro hareketinin olduğu kadar, İrlanda işçi hareketinin de önde gelen kişilerinden ve çağımızın başlıca drama ustalarından olan *O'Casey*, günümüzde de çetin bir biçimde süren İrlanda ulusal bağımsızlık mücadelesinin çelişkilerini İrlanda halkı ve insanının çelişkileriyle birlikte yansıtır. *O'Casey* için önemli olan, yalnızca İngiliz birliklerine karşı değil, ama İrlanda içindeki dinsel, toplumsal ve düşünsel baskıya karşı da mücadele verilmesi; İrlanda insanının tüm yaşam alanlarında özgürleşmesidir. *O'Casey*'in en ünlü oyunlarından biri olan *Silahşörün Gölgesi*, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi çevresinde, gerçekler karşısında hayallere sığınmaya çalışan, sözde yiğitlik-taslayan sahte ve korkak kahramanlar ile adsız gerçek kahramanları yanyana getirerek, İrlanda halkının kendine özgü trajikomik özelliğini sıcaklığıyla bizlere vermektedir.

ISBN 975-510-149-7

Kapak resmi: SCOTT REYNOLDS

ISBN 975.510.149-7